

Nr 120.

Av herr **von Koch**, *angående skrivelse till Konungen med begäran om utredning i fråga om äktenskapsbildningens befrämjande genom statens medverkan.*

Vid föregående års riksdag väckte undertecknad en motion om utredning, huruvida och under vilka villkor statsbidrag skulle kunna lämnas som hjälp till bosättning åt personer, vilka ämna ingå äktenskap. I motionen påvisades, vilken ofördelaktig ställning Sverige intager i avseende på äktenskapsfrekvensen, och det framhölls utförligt, vilka svåra olägenheter ur sedlighets-, utvandrings- m. fl. synpunkter den låga äktenskapsfrekvensen medför. Såsom ett medel att främja en ökad äktenskapsbildning framställdes ett förslag, att staten, skulle under vissa villkor lämna unga personer, som ämnade ingå äktenskap, en så kallad bosättningshjälp. Skulle ett dylikt förslag anses för vittomfattande att i sin helhet realisera, framkastades tanken att begränsa detsamma till att omfatta allenast landsbygdens befolkning och eventuellt närmast för deras räkning som stode i begrepp att skaffa sig ett eget hem.

Första kammarens andra tillfälliga utskott, som behandlade detta ärende, upptog detsamma med stort intresse. Utskottet påvisade med siffror, vilken ofördelaktig ställning Sverige intager i äktenskapshänseende — enligt 1913 års statistik var äktenskapsfrekvensen i Sverige lägre än i något annat europeiskt land med undantag av Irland och Finland, och vad beträffade födelsetalet hade endast Frankrike och Irland att uppvisa ett lägre sådant än Sverige. Att råda bot på detta missförhållande vore visserligen svårt, men utskottet ansåg att det dock gälde att klarlägga och därpå i görligaste mån söka avlägsna de olikartade orsakerna till det onda. Utskottet ställde sig sålunda sympatiskt till en utredning om åtgärder ägnade att främja äktenskapsbildningen, men då motionens kläm allenast pekat på *ett* medel, bosättningshjälpen, och då i ett yttrande av socialstyrelsen anvisats *andra*

beaktansvärda utvägar att öka äktenskapsbildningen, ansåg utskottet, att en eventuell utredning borde upptaga frågan i hela dess vidd och ej endast den del därav, som i motionen avsågs. Och då utskottet ansåg sig sakna befogenhet att göra framställning om en dylik utvidgad utredning, kunde utskottet ej tillstyrka motionen utan uttalade endast förhoppningen, att socialstyrelsen måtte snarast upptaga den viktiga frågan till behandling. I enlighet med utskottets förslag blev ock sedan motionen av första kammaren avslagen.

Då sålunda endast formella skäl synas ha orsakat, att denna fråga ej blev förd närmare sin lösning vid föregående riksdag, och då sedan dess intet åtgjorts i densamma från statens sida, har jag all anledning att ånyo framföra ärendet till riksdagens behandling, viss om, att behovet av en ändring på detta område blir för varje år allt mer trängande. Ett värdefullt stöd för denna min uppfattning har jag funnit i det ovannämnda utlåtandet av socialstyrelsen. Efter ett vidlyftigt skärskådande av frågan förklarar socialstyrelsen, att »beaktansvärda skäl tala för att en utredning angående lämpligaste sättet för befrämjande av äktenskapsbildningen i vårt land omedelbart bör komma till stånd». Styrelsen anser visserligen, att frågan om nativitetens höjande är befolkningsrörelsens brännpunkt; men då den låga födelsesiffran hos oss till väsentlig del måste tillskrivas den låga äktenskapsfrekvensen, är det naturligt, »att man för Sveriges vidkommande i främsta rummet borde taga sikte på ett befrämjande av äktenskapsbildningen såsom ett medel att höja nativiteten». Såsom ett led i detta strävande, vill styrelsen förorda bosättningshjälpen, särskilt och i förening med andra åtgärder för *statstjänarna* samt för *jordbruksbefolkningen*. Om staten på olika sätt främjade de gifta statstjänstemännens ställning, skulle detta utgöra ett föredöme för de kommunala anställningarna samt för vissa enskilda verksamhetsgrenar t. ex. banker, järnvägar o. s. v. Vad angår jordbruksbefolkningen, har denna att uppvisa en mycket låg äktenskapsfrekvens, bl. a. förorsakad av att så många unga människor flytta från landet till städerna. Kunde bosättningshjälp tillerkännas jordbruksbefolkningen, skulle måhända ett av medlen vara funnet att kvarhålla befolkningen på landet. På ett naturligt sätt kunde en dylik hjälpverksamhet hopknytas med egnahemslänerörelsen. Att denna icke nått en större omfattning torde bl. a. bero på svårigheten att erhålla medel för nödiga inventarier. Särskilt under dessa dyrtider gjorde sig denna svårighet gällande. »Principiellt tilltalande vore därför, att staten till den, som ämnade gifta sig och samtidigt stode i begrepp att mottaga jordbruks-egnahem, förutom lån enligt fastställda villkor för förvärv av vederbörande fastighet, jämyäl lämnade bidrag till inköp av inventarier». En

dylik åtgärd skulle komma just det befolkningslager till godo, där en höjning av äktenskapsfrekvensen är mest påkallad, varjämte man på grund av villkoren för egnahemslånen, kunde förutsätta att mottagarna av bidraget äro skötsamma människor, som äga förmåga att försörja sig själva och sina barn.

Socialstyrelsen framkastar emellertid vid sidan av nu nämnda jämväl andra medel för att främja äktenskapsbildningen, bl. a. *spartvång*, vilket borde åläggas alla ogifta män i åldern 18—30 år för att underlätta bosättningen. Ett sådant sparsystem kunde möjligen samorganiseras med allmänna pensionsförsäkringen. Som villkor kunde föreskrivas, att den sparade summan icke i sin helhet finge utbetalas annat än som bosättningshjälp, men att insättningar, för den händelse insättaren icke gifte sig, i allt fall skulle tillgodoräknas honom såsom gjorda för vinnande av frivillig pension. Ovannämnda villkor ansåges skola bliva en kraftig drivfjäder för ingående av äktenskap, särskilt om det sparade kapitalet uppsinge till en mera avsevärd summa.

Det förtjänar anföras, att detta förslag om spartvång, enligt vad jag inhämtat, vunnit stor tillämpning i Tyskland under kriget. Det lättsinniga sätt, varpå stora förtjänster förslösats, har förmått myndigheterna att påbjuda sparplikt för minderåriga arbetare av båda könen. I Berlin är detta spartvång så anordnat, att varje yngling eller flicka under 18 år äger av sin arbetsförtjänst utbekomma allenast 18 mark i veckan; det överskjutande beloppet är arbetsgivaren skyldig att insätta i en sparbank, vars direktion endast efter uppå ansökan beviljat tillstånd av Berlins magistrat får utbetala tillgodohavandet till de minderåriga eller deras målsmän. Systemet uppges i hela Tyskland ha medfört åsyftad verkan och har mött gillande från olika håll. Endast fackorganisationerna ha icke kunnat förlika sig med vad de betrakta som otillbörligt förmyndarskap över fria arbetare.

Införandet av spartvång för underlättande av bosättning bör givetvis tagas under omprövning vid en blivande utredning. Men det torde kunna ifrågasättas, om ej den lämpligaste *formen* för sparandet är att gå den frivilliga *försäkringens* väg. Redan nu förekommer inom de enskilda försäkringsanstalterna åtskilliga möjligheter att genom insättningar åstadkomma ett kapital vid den tidpunkt äktenskap ingås. Om staten medverkade genom att lämna bidrag till en statsförsäkring för ändamålet, och om därvid statsbidraget ställdes i viss proportion till de gjorda inbetalningarna, finnes stora utsikter till att en dylik försäkring skulle bli ganska allmänt anlitad. Naturligtvis böra såväl män som kvinnor kunna vinna inträde i denna försäkring. Att densamma på något sätt bör förbindas

med den frivilliga försäkringen, är tydligt. Och slutligen torde denna »äktenskapsförsäkring» böra bli ett led i den agitation för en ökad sparsamhet bland de unga, som det torde ligga i föräldrars, lärares och arbetsgivares gemensamma intresse att få till stånd.

Det torde av det ovan anförda tydligt framgå, att många olika vägar kunna beträdas för att höja den i vårt land så sorgligt låga äktenskapsfrekvensen. Antagligen skola även andra medel än de här antydda befinnas nödvändiga, och möjligt är, att flera vägar böra samtidigt anlitas för att man skall kunna nå det önskade resultatet. I varje fall torde saken vara av den betydelse, att den omedelbart bör bli föremål för en sakkunnig utredning. Jag tillåter mig därför under återopande av det ovan anförda och den utredning, som av socialstyrelsen förebragts vid föregående års behandling av frågan att hemställa,

att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning, huruvida och på vad sätt genom statens medverkan äktenskapsbildningen i vårt land skall kunna verksamt befrämjas samt därefter för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Stockholm den 2 februari 1918.

G. H. von Koch.

I motionens syfte instämma:

Ludvig Widell.

Alfred Petré.